

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Európskej rade, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Plán REPowerEU

[COM(2022) 230 final]

a

Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa mení nariadenie (EÚ) 2021/241, pokiaľ ide o kapitoly REPowerEU v plánoch obnovy a odolnosti, a ktorým sa mení nariadenie (EÚ) 2021/1060, nariadenie (EÚ) 2021/2115, smernica 2003/87/ES a rozhodnutie (EÚ) 2015/1814

[COM(2022) 231 final – 2022/0164(COD)]

(2022/C 486/25)

Spravodajcovia: **Stefan BACK**

Thomas KATTNIG

Lutz RIBBE

Žiadosť o konzultáciu	Európsky parlament, 6. 6. 2022 Európska rada, 3. 6. 2022 Európska komisia, 28. 6. 2022
Právny základ	článok 304 a článok 194 ods. 2 Zmluvy o fungovaní Európskej únie
Rozhodnutie plenárneho zhromaždenia	21. 9. 2022
Príslušná sekcia	sekcia pre dopravu, energetiku, infraštruktúru a informačnú spoločnosť
Prijaté v sekcii	7. 9. 2022
Prijaté v pléne	21. 9. 2022
Plenárne zasadnutie č.	572
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	220/01/07

1. Závěry a odporúčania

1.1 Predtým, ako sa EHSV ako zástupca občianskej spoločnosti, ktorá je nenáležite postihnutá súčasným dramatickým nárastom cien, začne zaoberať obsahom plánu REPowerEU, poukazuje na to, že mnohým problémom, ktoré je teraz potrebné vyriešiť, sa dalo predísť, alebo aspoň ich obmedziť, ak by sa znížila závislosť od dovozu energie tak, ako to navrhovala Komisia v minulých rokoch. EHSV pripomína vyhlásenia uvedené v európskej stratégii energetickej bezpečnosti z roku 2014 a v stratégii energetickej únie z roku 2015 v súvislosti s tým, že EÚ je naďalej zraniteľná voči vonkajším energetickým šokom a v ktorých sa tvorcovia politik na vnútroštátnej úrovni a na úrovni EÚ vyzývajú, aby občanom objasnili rozhodnutia týkajúce sa znižovania našej závislosti od konkrétnych palív, dodávateľov energie a trás. Väčšina politikov a veľká časť našej spoločnosti však bola zaslepená lacnými dodávkami fosílnych palív a neuplatňovala žiadne preventívne politiky. Súčasná situácia je odrazom tejto nedbanlivosti. EHSV vyjadruje poľutovanie nad tým, že to bola vojna na Ukrajine a z nej vyplývajúce ťažkosti súvisiace s ruskými dodávkami energie, ktoré nás prvýkrát upozornili na tento zásadný problém energetickej bezpečnosti a stali sa podnetom na prijatie opatrení navrhovaných v pláne REPowerEU s cieľom zabezpečiť nezávislosť od dovozu ruskej energie.

1.2 EHSV víta cieľ plánu REPowerEU, ktorým je zabezpečiť nezávislosť EÚ od ruských dodávok plynu a ropy, a súhlasí s prístupom založeným na štyroch pilieroch, ktorý sa zameriava na úsporu energie, diverzifikáciu dovozu plynu a nahradenie fosílnych palív prostredníctvom urýchlenia využívania energie z obnoviteľných zdrojov a riešení v oblasti financovania. EHSV berie na vedomie rozlišovanie medzi krátkodobými a strednodobými opatreniami.

1.3 EHSV zdôrazňuje, že je potrebné zaistiť bezpečnosť dodávok pri čo najdostupnejších nákladoch tak pre spotrebiteľov, ako aj pre priemysel, a poukazuje na to, že dodávky energie, ktoré sú v zásade založené na európskej energii z obnoviteľných zdrojov a nízkouhlíkových zdrojoch energie, by významne prispeli k lepšej energetickej bezpečnosti.

1.4 EHSV v tejto súvislosti upozorňuje na možnosti podpory, ktoré ponúkajú plánovaný Sociálno-klimatický fond a – pokiaľ ide o podniky – dočasné usmernenia o štátnej pomoci v prípade krízy. Cieľom musí byť uľahčenie transformácie.

1.5 EHSV sa domnieva, že vzhľadom na naliehavú situáciu v oblasti dodávok treba úsilie uvedené v pláne považovať za primerané, a preto súhlasí s tým, že je potrebná flexibilita, pokiaľ ide o dočasné využívanie fosílnych a nízkouhlíkových palív, uhlia a jadrovej energie. Toto obdobie musí byť čo najkratšie, nesmie viesť k novým závislostiam a nemalo by brániť úsiliu o čo najskoršie dosiahnutie klimatickej neutrality najneskôr do roku 2050, pričom treba mať na zreteli, že otázka štatútu jadrovej energie zostáva otvorená a v súčasnosti sa ponecháva na posúdenie každého členského štátu.

1.6 Vzhľadom na naliehavosť situácie a riziko nepredvídaných narušení ruských dodávok energie EHSV prikladá dôležitosť opatreniam, ktoré možno prijať okamžite, najmä pokiaľ ide o rozsiahlu úsporu energie doplnenú dohodami o partnerstve a včasnú realizáciu nových iniciatív. EHSV upozorňuje na riziko kombinovaných hospodárskych a sociálnych dôsledkov súčasnej krízy, ktoré vystavujú demokratický systém tlaku, pokiaľ sa nenájdu primerané riešenia.

1.7 EHSV podporuje návrh zvýšiť cieľ energetickej efektívnosti z 9 %, ako sa navrhuje v balíku Fit for 55, na 14 % do roku 2030 a celkové úsilie o úsporu plynu, ktorá sa odhaduje na 30 % do roku 2030. EHSV tiež víta nedávno prijaté nariadenie Rady o koordinovanom 15-percentnom znížení spotreby plynu počas zimy 2022 – 2023 a zdôrazňuje, že kapacita úspor sa v jednotlivých členských štátoch líši. Skutočnosť, že sa predkladá toľko nových návrhov, tiež ukazuje, že naliehavosť vyvolaná vojnou na Ukrajine pozdvihla ambície na novú úroveň. EHSV podporuje najmä včasné opatrenia na úsporu energie, ako je úspora energie prostredníctvom jednotlivých používateľov, ktorú iniciovala Komisia v spolupráci s Medzinárodnou agentúrou pre energiu, trhovo orientované opatrenia, ako sú reverzné aukcie a opatrenia v rámci reakcie strany spotreby.

1.8 EHSV tiež naliehavo vyzýva spoluzákonodarcov, aby reagovali na požiadavku Komisie začleniť rozšírený cieľ úspor energie navrhnutý Komisiou ako súčasť plánu do balíka Fit for 55 s cieľom získať čas, ktorý je v súčasnej situácii nevyhnutný.

1.9 Pokiaľ ide o diverzifikáciu dovozu, EHSV upozorňuje na vyhliadky, ktoré ponúka dobrovoľný spoločný nákup prostredníctvom energetickej platformy EÚ a nové energetické partnerstvá, čo sú možnosti, ktoré sa dajú realizovať okamžite. EHSV však vyzýva Komisiu, aby pred uzavretím partnerstiev s nedemokratickými alebo politicky nestabilnými krajinami vypracovala geopolitickú stratégiu dovozu energie, v ktorej zohľadní aj núdzovú situáciu v oblasti energetiky a klímy.

1.10 EHSV podporuje zvýšenie podielu obnoviteľných zdrojov energie v energetickom mixe EÚ a dôrazne podporuje požiadavku Komisie zahrnúť 45-percentný podiel navrhnutý v pláne do balíka Fit for 55.

1.11 Na dosiahnutie týchto ambicióznejších cieľov sa musí doviezť niekoľko technických zariadení, keďže EÚ už nemá výrobné kapacity. Napríklad solárne panely sa dovážajú najmä z Číny. Fosílna energia sú teda závislé nielen od dovozu, ale aj od potrebného vybavenia. EHSV vyzýva všetkých politických činiteľov, aby vo veľkej miere podporovali rozširovanie výrobných miest pre zariadenia na výrobu energie z obnoviteľných zdrojov vrátane uskladňovania batérií v Európe. Alianciu solárneho priemyslu v EÚ možno považovať za prvý krok.

1.12 Na zvýšenie podielu obnoviteľných zdrojov energie v energetickom mixe EÚ sú však potrebné rozsiahle investície. Podiel verejných investícií do výskumu a vývoja technológií dekarbonizácie je však v EÚ nižší ako v iných veľkých ekonomikách, čo ohrozuje konkurencieschopnosť EÚ v oblasti kľúčových technológií budúcnosti. EHSV konštatuje, že zelená transformácia a bezpečnosť dodávok si vyžadujú dostatočnú správnu kombináciu obnoviteľných zdrojov energie na elektrifikáciu a úspešnú výrobu ekologického vodíka, vývoj skladovacích technológií a plné využitie príležitostí, ktoré ponúka digitalizácia. Preto sú naďalej veľmi potrebné investície do výskumu a vývoja.

1.13 EHSV zdôrazňuje pridanú hodnotu návrhov týkajúcich sa rýchlych povolovacích postupov pre projekty v oblasti obnoviteľných zdrojov energie a vymedzenie oblastí vhodných na výrobu energie z obnoviteľných zdrojov v spojitosti s takýmito projektmi. EHSV opäť zdôrazňuje pridanú hodnotu, pokiaľ ide o dodržiavanie odporúčaní pre včasné uplatňovanie týchto zásad.

1.14 EHSV v tejto súvislosti upozorňuje na význam domácej výroby energie z obnoviteľných zdrojov vrátane vodíka, ale zdôrazňuje aj skutočnosť, že niektoré z prioritných obnoviteľných zdrojov, ako je vodík, nemusia byť okamžite dostupné v dostatočnom množstve a/alebo za prijateľné ceny. Na to, aby bolo možné v strednodobom horizonte upustiť od transformačných riešení uvedených v bode 1.3, je dôležité navrhnuť európsku politiku dekarbonizácie s osobitným zameraním na oblasti, ktoré je ťažké dekarbonizovať (priemyselné odvetvia závislé od vysokej tepelnej kapacity, ale aj nájomníci v bytových domoch a doprava). Vhodné nástroje sú už k dispozícii (napr. rozdielové zmluvy v oblasti uhlíka a kolektívna vlastná spotreba). Tieto nástroje sa musia zaviesť čo najrýchlejšie, pričom treba mať na zreteli sociálne účinky a potrebu zabezpečiť medzinárodnú konkurencieschopnosť podnikov.

1.15 Pokiaľ ide o potenciál rozvoja obnoviteľných zdrojov energie, EHSV upozorňuje na potenciál vlastnej spotreby, komunit vyrábajúcich energiu z obnoviteľných zdrojov a potenciál spoločného využívania energie, ktorý sa zohľadňuje v pláne, no žiaľ sa v ňom nevyšvetľuje, ako odstrániť príslušné prekážky pre takéto podniky.

1.16 EHSV tiež zdôrazňuje význam vnútroštátnych modelov správania a tradícií, ktoré ovplyvňujú rozhodnutia týkajúce sa udržateľných energetických mixov. EHSV podporuje rozsiahlejšie využívanie dostupných zdrojov na rozvoj energie z obnoviteľných zdrojov. Vzhľadom na rozdielne vnútroštátne rozhodnutia by sa mala podporovať všestrannosť, a preto by sa mala využívať široká škála obnoviteľných a nízkouhlíkových zdrojov energie, ktoré z hospodárskeho a ekologického hľadiska možno začleniť do nového energetického systému založeného predovšetkým na európskych zdrojoch energie. EHSV berie na vedomie, že štatút jadrovej energie zatiaľ zostáva otvorený a v súčasnosti je ponechaný na posúdenie každého členského štátu.

1.17 EHSV súhlasí s tým, že k obnoviteľným zdrojom energie a uskladňovacím a distribučným sieťam by sa malo pristupovať ako k prvoradému verejnemu záujmu, no uvítal by lepšie vysvetlenie konkrétnych dôsledkov. EHSV už v predchádzajúcich stanoviskách poukázal na veľký potenciál, ktorý majú elektromobily ako „strategické skladovače elektrickej energie“. V pláne sa žiaľ neuvádza ani táto téma.

1.18 Pokiaľ ide o investície, EHSV poukazuje na potrebu viac sa zamerať na možné pozitívne účinky na zamestnanosť a regionálne hospodárstva a na význam prepojenia energetických a klimatických aspektov so sociálnou a regionálnou súdržnosťou.

1.19 EHSV vyjadruje poľutovanie nad tým, že plán sa dostatočne nezaobera refinancovaním verejného financovania, ktoré by mohlo slúžiť ako počiatočné finančné prostriedky na prilákanie súkromných investícií do energetickej nezávislosti. Jednou z možností by mohla byť osobitná daň z tzv. „neočakávaných ziskov“ z vysokých cien ropy a plynu. EHSV berie na vedomie citlivý charakter takehoto opatrenia vzhľadom na potrebu zabrániť odrádzaniu od investícií do obnoviteľných a nízkouhlíkových zdrojov energie.

1.20 Hoci nedávne *Nariadenie Rady o koordinovaných opatreniach na zníženie dopytu po plyne* a sprievodné oznámenie s názvom *Úspora plynu pre bezpečnú zimu* sú krokom správnym smerom k lepšej pripravenosti na krízy, EHSV by uprednostnil všeobecnejší krízový rámec vhodný na riešenie krízy takehoto rozsahu v dôsledku vojny na Ukrajine.

1.21 EHSV berie na vedomie nedávne pripomienky predsedníčky Komisie o neprimeranosti súčasnej štruktúry trhu EÚ s energiou a potrebe reformy trhu s elektrickou energiou. EHSV víta zámer preskúmať možnosti optimalizácie trhu s elektrickou energiou, ale zdôrazňuje, že každému návrhu musí predchádzať dôkladné posúdenie vplyvu.

1.22 Plán, ktorý si bude v každom prípade vyžadovať značné finančné prostriedky, bude veľmi ťažké financovať v súčasnom finančnom rámci. V tejto súvislosti EHSV zdôrazňuje, že je dôležité zaviesť tzv. zlaté pravidlo pre investície do sociálno-ekologického správania našej spoločnosti ⁽¹⁾.

2. Základné informácie

2.1 Európska komisia vo svojom pláne REPowerEU ⁽²⁾ navrhuje komplexný súbor opatrení na zníženie závislosti EÚ od ruských fosílnych palív urýchlením prechodu na čistú energiu a spojením síl s cieľom dosiahnuť odolnejší energetický systém a vytvoriť skutočnú energetickú úniu. Plán má štyri piliere.

2.2 Prvým pilierom je úspora energie: zníženie spotreby energie do roku 2030 o ďalších 5 % do roku 2030 nad rámec 9-percentného zníženia navrhovaného v balíku Fit for 55 prostredníctvom lepšej energetickej účinnosti ⁽³⁾. Spotreba plynu sa má vďaka balíku Fit for 55 celkovo znížiť o 30 % do roku 2030. Komisia požiadala spoluzákodarcov, aby tento návrh zahrnuli do balíku Fit for 55 pred jeho prijatím. Ako okamžité krátkodobé opatrenie Komisia začne s Medzinárodnou agentúrou pre energiu kampaň na úsporu energie zameranú na individuálne rozhodnutia jednotlivcov a spoločností a navrhne, aby členské štáty v plnej miere využívali dostupné nástroje vrátane posilneného vykonávania a aktualizácie národných energetických a klimatických plánov ⁽⁴⁾. EHSV berie na vedomie nedávno prijaté nariadenie Rady, ktorým sa stanovuje spoločné 15-percentné zníženie spotreby plynu počas zimy 2022 – 2023 na základe priemeru za posledných päť rokov ⁽⁵⁾. K nariadeniu je pripojené oznámenie s návrhmi na vykonávanie ⁽⁶⁾.

2.3 Cieľom druhého piliera je znížiť závislosť od ruského plynu o dve tretiny do konca tohto roka a ukončiť ho do roku 2027 prostredníctvom diverzifikovaného dovozu plynu; vyšší dovoz skvapalneného zemného plynu (+ 50 miliárd m³) z USA, Egypta, Izraela a subsaharskej Afriky a dovoz potrubí od neruských dodávateľov (+ 10 miliárd m³). Energetická platforma EÚ zriadená v apríli bude okrem toho združovať dopyt, uľahčovať dobrovoľný spoločný nákup, optimalizovať využívanie infraštruktúry a vytvárať dlhodobé medzinárodné partnerstvá. Zvýši sa produkcia zemného plynu v rámci EÚ; v strednodobom horizonte sa zavedú alternatívy ako biometán a vodík z obnoviteľných zdrojov. Diverzifikácia zahŕňa aj jadrové palivo, pričom niektoré členské štáty v súčasnosti závisia od ruských zdrojov.

2.4 V treťom pilieri sa navrhuje nahradenie fosílnych palív a urýchlenie prechodu Európy na čistú energiu: po prvé, cieľ stanovený v smernici o obnoviteľných zdrojoch energie sa do roku 2030 zvýši zo 40 % na 45 %. Dôraz sa kladie na kľúčové technológie, ako je solárna energia (cieľ viac ako 320 GW inštalovanej solárnej fotovoltaiky do roku 2025 (dvojnásobok kapacity z roku 2022), 600 GW do roku 2030; stratégia EÚ v oblasti solárnej energie, nová európska iniciatíva pre strešné solárne inštalácie; veterná energia (zrýchlenie povoľovania, napríklad prostredníctvom zriaďovania oblastí vhodných na výrobu energie z obnoviteľných zdrojov), zdvojnásobenie rozmiestnenia tepelných čerpadiel na 10 miliónov jednotiek počas nasledujúcich 5 rokov) a elektrolyzéry. Spoluzákodarcovia sa vyzývajú, aby zosúlادili čiastkové ciele pre palivá z obnoviteľných zdrojov nebiologického pôvodu podľa smernice o obnoviteľných zdrojoch energie (75 % priemysel, 5 % doprava), urýchlili vývoj technológií na výrobu vodíka zdvojnásobením počtu „vodíkových údolí“ a do leta dokončili posúdenie dôležitých projektov spoločného európskeho záujmu v oblasti výroby vodíka s cieľom vybudovať príslušnú infraštruktúru na výrobu, dovoz a prepravu 20 miliónov ton vodíka do roku 2030 ⁽⁷⁾. Vytvoria sa nové partnerstvá v oblasti vodíka (so Stredomorím, Ukrajinou). Produkcia biometánu sa do roku 2030 zvýši na 35 miliárd m³. Konverzia existujúcich zariadení na výrobu bioplynu si bude v danom období vyžadovať investície vo výške 37 miliárd EUR. S cieľom podporiť elektrifikáciu a zavádzanie vodíka v priemysle Komisia zavedie rozdielové zmluvy o uhlíku a osobitné segmenty plánu REPowerEU v rámci inovačného fondu a zriadi alianciu solárneho priemyslu v EÚ. Dôraz sa kladie aj na biomasu a poľnohospodársky a lesný odpad. Komisia vyzýva spoluzákodarcov, aby urýchlene prijali prerokované návrhy týkajúce sa alternatívnych palív a iné dokumenty súvisiace s dopravou na podporu zelenej mobility. Na rok 2023 sa plánuje iniciatíva v oblasti ekologizácie nákladnej dopravy. Komisia poukazuje na potrebu urýchliť povoľovacie postupy aj včasným uplatňovaním prerokovaných návrhov.

⁽¹⁾ Stanovisko EHSV: Ú. v. EÚ C 105, 4.3.2022, s. 11.

⁽²⁾ COM (2022) 230 final.

⁽³⁾ COM(2022) 222 final.

⁽⁴⁾ COM(2022) 240 final.

⁽⁵⁾ Dokument Rady 11625/22.

⁽⁶⁾ COM(2022) 360 final.

⁽⁷⁾ COM(2022) 230 final s. 7 a SWD(2022) s. 26.

2.5 Posledný pilier sa zameriava na inteligentné investície: do roku 2027 je potrebných ďalších 210 miliárd EUR, okrem potrieb pre balík Fit for 55. Financovanie skvapalneného zemného plynu a potrubného plynu od iných dodávateľov si do roku 2030 bude vyžadovať 10 miliárd EUR. Do roku 2030 treba do elektrickej siete investovať ďalších 29 miliárd EUR. S cieľom pomôcť financovať tieto investície sa Komisia zameriava na plány podpory obnovy a odolnosti, aukciu emisných kvót systému obchodovania s emisiami, finančné prostriedky z politiky súdržnosti, spoločnú poľnohospodársku politiku, Nástroj na prepájanie Európy, program InvestEU, inovačný fond a daňové opatrenia.

2.6 Komisia predložila nariadenie, ktorým sa mení nariadenie (EÚ) 2021/241, ktorým sa zriaďuje Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti, a rozhodnutie (EÚ) 2015/1814, smernicu 2003/87/ES a nariadenie (EÚ) 2021/1060 s cieľom umožniť využívanie mechanizmu na dosiahnutie cieľov plánu REPowerEU.

2.7 Vo všeobecnosti môže byť potrebné naďalej používať ropu, iné fosílné palivá a uhlie počas prechodného obdobia. Úlohu zohráva aj jadrová energia.

3. Všeobecné pripomienky

3.1 Predtým, ako sa EHSV ako zástupca občianskej spoločnosti, ktorá je nenáležite postihnutá súčasným dramatickým nárastom cien, začne zaoberať obsahom plánu REPowerEU, poukazuje na to, že mnohým problémom, ktoré je teraz potrebné vyriešiť, sa dalo predísť, alebo aspoň ich obmedziť, ak by sa znížila závislosť od dovozu energie tak, ako to navrhovala Komisia v minulých rokoch. EHSV pripomína vyhlásenia uvedené v európskej stratégii energetickej bezpečnosti z roku 2014 a v stratégii energetickej únie z roku 2015 v súvislosti s tým, že EÚ je naďalej zraniteľná voči vonkajším energetickým šokom a v ktorých sa tvorcovia politik na vnútroštátnej úrovni a na úrovni EÚ vyzývajú, aby občanom objasnili rozhodnutia týkajúce sa znižovania našej závislosti od konkrétnych palív, dodávateľov energie a trás. Väčšina politikov a veľká časť našej spoločnosti však bola zaslepená lacnými dodávkami fosílnych palív a neuplatňovala žiadne preventívne politiky. Súčasná situácia je odrazom tejto nedbanlivosti. EHSV vyjadruje poľutovanie nad tým, že to bola vojna na Ukrajine a z nej vyplývajúce ťažkosti súvisiace s ruskými dodávkami energie, ktoré nás prvýkrát upozornili na tento zásadný problém energetickej bezpečnosti a stali sa podnetom na prijatie opatrení navrhovaných v pláne REPowerEU s cieľom zabezpečiť nezávislosť od dovozu ruskej energie.

3.2 Jedným z účinkov zverstiev Ruska páchaných na ukrajinskom ľude sú sankcie vzťahujúce sa na dovoz ruskej ropy a plynu a zníženie ruského vývozu energie do niektorých členských štátov EÚ. Preto je potrebné urýchlene znížiť dovoz energie z Ruska. EHSV v plnej miere podporuje všetky iniciatívy, ktoré sledujú tento cieľ. Musí sa čo najskôr ukončiť všetok dovoz energie z Ruska, v ideálnom prípade v priebehu nasledujúcich troch rokov.

3.3 EHSV preto v zásade plne podporuje plán REPowerEU. Stanovuje sa v ňom správny cieľ – čo najskôr ukončiť závislosť Európy od ruského dovozu energie vrátane vhodného súboru krátkodobých a strednodobých opatrení na podporu tohto cieľa.

3.4 Situácia je veľmi dramatická, a to najmä z medzinárodného hľadiska. Pokiaľ Európa dováža plyn a ropu z Ruska, prispieva k Putinovej vojnovnej agresii. V dôsledku toho, že Európa potrebuje ruský plyn, aby udržala svoj priemysel v prevádzke a vykurovala domovy občanov EÚ, sa oslabuje jej diplomatické postavenie. Zatiaľ čo Rusko môže využiť dodávky, ktoré poskytuje Európe, na manipuláciu s veľkoobchodnými cenami plynu, európski občania a priemyselné odvetvia budú trpieť vysokými cenami a v prípade úplného prerušenia dodávok ruského plynu sa treba obávať zásadných hospodárskych dôsledkov. Súčasná situácia má preto negatívny vplyv na ceny aj bezpečnosť dodávok a podniky aj spotrebiteľia sa stávajú rukojemníkmi. Niektoré podniky už boli nútené obmedziť alebo zastaviť výrobu z dôvodu vysokých cien energie, čo malo negatívny vplyv aj na zamestnanosť. Domácnosti zároveň často nevedia, ako zaplatiť svoje účty za energiu. Táto zmiešaná situácia tiež zaťažuje demokratický systém EÚ a musí sa čo najskôr vyriešiť.

3.5 Treba si položiť otázku, či je plán REPowerEU dostatočne ambiciózny. Vzhľadom na to, že hlavným cieľom je postupné znižovanie závislosti od dovozu ruského plynu a ropy a dosiahnutie energetickej nezávislosti EÚ od Ruska, a to najmä zvýšením podielu obnoviteľných zdrojov energie, lepšou energetickou účinnosťou a alternatívnym dovozom, no prípadne aj využívaním fosílny, nízkouhlíkovej a uhoľnej energie ako prechodných riešení na veľmi krátky čas, toto úsilie sa musí považovať za primerané. Treba si však položiť otázku: robí Európa – najmä členské štáty – všetko preto, aby čo najskôr ukončila dodávky ruského plynu? Len s ohľadom na plán REPowerEU a vzhľadom na to, čo zatiaľ vieme o výsledkoch legislatívneho postupu týkajúceho sa balíka Fit for 55, sa to zdá byť otázne.

3.6 K nahradeniu zemného plynu v dlhodobom horizonte, ktoré bude aj v súlade so strategickými cieľmi balíka Fit for 55, prispievajú iba dve úplne presvedčivé možnosti: zintenzívnenie využívania energie z obnoviteľných zdrojov vo veľkom rozsahu a výrazné zníženie dopytu.

3.7 Vzhľadom na náklady a čas potrebný na vypracovanie hlavných strednodobých až dlhodobých riešení EHSV zdôrazňuje význam opatrení, ktoré možno prijať okamžite, ako sú rozhodnutia jednotlivcov a podnikov, dobrovoľné spoločné nákupy prostredníctvom energetickej platformy EÚ, vytváranie nových partnerstiev v oblasti energetiky so spoľahlivými dodávateľmi, skladovanie plynu, vykonávanie odporúčaní týkajúcich sa včasného uplatňovania rýchlych schvaľovacích postupov, zriaďovanie oblastí vhodných na výrobu energie z obnoviteľných zdrojov a zvýšená výroba biometanolu. Spoluzákonodarcovia by mohli okamžite konať, pokiaľ ide o žiadosť Komisie, aby sa do balíka Fit for 55 zahrnuli ciele zvýšenia úrovne energie z obnoviteľných zdrojov zo 40 % na 45 %, zvýšenia energetickej účinnosti o ďalších 5 % a zlepšenia energetickej účinnosti budov, ktoré sú uvedené v samostatných návrhoch. Spoluzákonodarcovia by mohli konať aj na základe žiadosti o rýchle prijatie príslušných návrhov.

3.8 EHSV tiež víta nedávne nariadenie Rady o koordinovanom znižovaní spotreby plynu počas zimy 2022 – 2023.

3.9 Vzhľadom na mimoriadnu naliehavosť situácie EHSV podporuje aj spôsob, akým plán REPowerEU rieši prípadnú potrebu využívať fosílna a nízkouhlíkové palivá a uhlie počas prechodného obdobia, ktoré musí byť čo najkratšie, aby sa zabránilo vyčerpaniu týchto zdrojov. EHSV tiež pozitívne hodnotí skutočnosť, že otázka jadrovej energie je doteraz ponechaná na posúdenie každého členského štátu.

3.10 EHSV víta zriadenie Sociálno-klimatického fondu, ktorý má pomôcť zmierniť negatívny sociálny a hospodársky vplyv a poskytnúť členským štátom finančné prostriedky na podporu ich opatrení na obmedzenie sociálneho dosahu na finančne slabšie domácnosti, mikropodniky a používateľov dopravy. EHSV zároveň poukazuje na to, že navrhované finančné krytie pre Sociálno-klimatický fond neposkytne dostatočnú finančnú podporu na zodpovedné riešenie sociálno-ekonomických vplyvov pri dosahovaní cieľov v oblasti klímy a mobility. Preto je potrebný zodpovedajúci vysoký rozpočet. EHSV tiež poukazuje na odlišnú schopnosť členských štátov prilákať a spravovať súkromné finančné prostriedky.

3.11 Členské štáty by mali podporovať aj občanov, a najmä finančne slabé domácnosti, a to v krátkodobom horizonte, počas nasledujúcich dvoch zím, ako aj v dlhodobom horizonte.

3.12 Pokiaľ ide o úsporu energie, Komisia sa zameriava na okamžité 5-percentné zníženie spotreby plynu (približne 13 miliárd m³) a ropy (približne 16 miliónov ton). To ani zďaleka nie je ambiciózne a nezodpovedá to rozmeru krízy vyvolanej vojnou na Ukrajine. Politická realita je však taká, že Rada pre energetiku na svojom zasadnutí 27. júna 2022 akceptovala úroveň zníženia o 9 %, ktorú navrhla Komisia v roku 2021, pričom nevenovala pozornosť návrhom uvedeným v pláne REPowerEU zahrnúť návrh do balíka Fit for 55.

3.13 V Nemecku sa už od januára do mája 2022 znížila spotreba plynu takmer o 15 %⁽⁸⁾, hoci podľa trhových štúdií by odberatelia elektriny v domácnosti mohli ušetriť ešte viac. Z toho jasne vyplýva, že situácia a ochota alebo schopnosť konať môžu byť v jednotlivých členských štátoch veľmi odlišné a že najväčšiu šancu na úspech majú opatrenia, ktoré túto skutočnosť zohľadňujú, ako napríklad nariadenie Rady o koordinovaných opatreniach na zníženie dopytu po plyne z 26. júla 2022, ktoré tiež náležite zohľadňuje potreby priemyselných odvetví.

3.14 Energetické kampane by nemali byť len výzvami na úsporu energie, ale mali by zahŕňať opatrenia, ktoré majú priamy vplyv, ako sú reverzné aukcie, čo znamená, že ústredný orgán – regulačný orgán alebo prevádzkovateľ sústavy – organizuje výberové konanie pre priemyselných spotrebiteľov, ktorí môžu na základe svojich špecifických nákladov predložiť ponuku založenú na dobrovoľnom obmedzení spotreby plynu. Mohlo by to pomôcť dosiahnuť príslušné úrovne plnenia zásobníkov plynu a zvýšila by sa pravdepodobnosť, že ak sa naplní scenár bez ruského plynu, EÚ by prekonala zimu bez príliš veľkých sociálnych a hospodárskych škôd. EHSV upozorňuje na potenciál reakcie na strane dopytu ako prostriedku na zníženie dopytu.

⁽⁸⁾ Industrie spart Gas, Sparpotenzial bei Verbrauchern nicht gehoben (handelsblatt.com) (Priemyselné odvetvia šetria plynom, úsporný potenciál sa u spotrebiteľov nezvýšil).

3.15 Pokiaľ ide o energiu z obnoviteľných zdrojov, zdá sa, že zastrešujúci cieľ, ktorý stanovila Komisia, a to zvýšiť úroveň energie z obnoviteľných zdrojov zo 40 % navrhovaných v roku 2021 na 45 %, zostal doteraz nepovšimnutý, prinajmenšom na zasadnutí Rady pre energetiku z 27. júna 2022, a to napriek žiadosti Komisie o jeho začlenenie do balíka Fit for 55. EHSV vyjadruje poľutovanie nad tým, že týmto spôsobom sa oddiaľuje vplyv želaného vývoja. EHSV však víta samostatný návrh predložený v máji 2022 na urýchlenie postupov udeľovania povolení pre projekty v oblasti energie z obnoviteľných zdrojov a na vymedzenie oblastí vhodných na výrobu energie z obnoviteľných zdrojov v spojitosti s takýmito projektmi s cieľom odstrániť hlavnú prekážku rýchleho zavádzania obnoviteľných zdrojov energie, najmä pokiaľ ide o projekty v oblasti slnečnej a veternej energie. EHSV preto víta aj odporúčanie uvedené v oznámení o pláne REPowerEU, aby sa bezodkladne zaviedli rýchle postupy povoľovania a vymedzili oblasti vhodné na výrobu energie z obnoviteľných zdrojov, kým nebude prijatý návrh Komisie.

3.16 Na dosiahnutie týchto ambicióznejších cieľov je potrebné doviezť množstvo technologických zariadení, keďže EÚ už nemá výrobné kapacity. Napríklad solárne panely sa dovážajú najmä z Číny. Fosílna energia sú teda závislé nielen od dovozu, ale aj od potrebného vybavenia. EHSV vyzýva všetkých politických činiteľov, aby dôrazne podporovali rozširovanie výrobných miest pre zariadenia na výrobu energie z obnoviteľných zdrojov v Európe. Alianciu solárneho priemyslu v EÚ možno považovať za prvý krok.

3.17 Na zvýšenie podielu obnoviteľných zdrojov energie v energetickom mixe EÚ sú však potrebné rozsiahle investície. Podiel verejných investícií do výskumu a vývoja technológií dekarbonizácie je však v EÚ nižší ako v iných veľkých ekonomikách, čo ohrozuje konkurencieschopnosť EÚ v oblasti kľúčových technológií budúcnosti. EHSV konštatuje, že zelená transformácia a bezpečnosť dodávok energie si vyžadujú dostatočnú správnu kombináciu obnoviteľných zdrojov energie na elektrifikáciu a úspešnú výrobu čistého vodíka, vývoj skladovacích technológií a príležitosti, ktoré ponúka digitalizácia, aby sa v plnej miere využili koncepcie, ako sú virtuálne elektrárne. Preto sú naďalej veľmi potrebné investície do výskumu a vývoja.

3.18 Koncepcie ako vlastná spotreba, komunity vyrábajúce energiu z obnoviteľných zdrojov a spoločné využívanie energie, ktoré sú všeobecne uznávané v balíku opatrení v oblasti čistej energie a ktoré EHSV vždy podporoval, sú dôležité pre zintenzívnenie produkcie energie z obnoviteľných zdrojov. Musia sa pokryť rozsiahle investičné potreby. Občania sú ochotní investovať do vlastnej alebo komunitnej spotreby, ak pochopia, že je to pre nich prospešné. Mali by sa skôr povzbudzovať, ako odrádzať. V mnohých členských štátoch je to stále tak. V stratégii EÚ v oblasti solárnej energie, ktorá súvisí s plánom REPowerEU, sa táto skutočnosť uznáva a v tejto spojitosti sa preberá smernica o obnoviteľných zdrojoch energie (RED 2) bez toho, aby sa podrobne uviedlo, ako prinútiť členské štáty, aby konečne odstránili príslušné prekážky.

3.19 Vymedziť energiu z obnoviteľných zdrojov a skladovanie ako prednostný verejný záujem má zmysel, ale bezprostredný dôsledok zostáva nejasný. Distribučná sústava spájajúca príslušné zariadenia so spotrebiteľom sa tiež musí uznať za prevažujúci verejný záujem.

3.20 Aj pri masívnom zlepšení v znižovaní dopytu po energii (pozri body 3.7 až 3.9) a zvyšovaní objemu energie z obnoviteľných zdrojov (pozri body 3.10 až 3.12) je zrejmé, že EÚ nebude v krátkodobom ani strednodobom horizonte schopná dosiahnuť energetickú sebestačnosť. Zdá sa, že sebestačnosť je možné dosiahnuť v dlhodobom horizonte, no to, či je to žiaduce alebo nie, je naďalej otvorenou otázkou. Zlé skúsenosti s ruskou závislosťou si vyžadujú dobre premyslený prístup pri výbere krajín/regiónov, s ktorými sa budú v budúcnosti uzatvárať partnerstvá. Zatiaľ čo núdzová situácia si vyžaduje rýchle rozhodnutia, pokiaľ ide o dovoz skvapalneného zemného plynu a (čistého) vodíka, treba sa vyhnúť dlhodobým záväzným rozhodnutiam bez toho, aby sa vykonala komplexná analýza rizík. EHSV vyzýva Komisiu, aby pred uzavretím partnerstiev s nedemokratickými alebo politicky nestabilnými krajinami vypracovala geopolitickú stratégiu dovozu energie, pričom zohľadní aj zmiernovanie účinkov zmeny klímy a núdzovú situáciu v oblasti energetiky.

3.21 Zdá sa, že skvapalnený zemný plyn je riešením pre mnohé členské štáty, ale vzhľadom na jeho uhlíkovú stopu ho treba vnímať ako preklenovaciu technológiu a má sa používať čo najkratší čas. V priebehu nasledujúcich 20 rokov treba všetku novovybudovanú infraštruktúru v oblasti skvapalneného zemného plynu buď odstrániť, alebo musí byť schopná prepravovať a distribuovať čistý vodík. Toto musí byť základnou zásadou pre všetky investičné rozhodnutia, ktoré sa majú prijať v nasledujúcich mesiacoch. Pripravenosť využívať vodík sa často používa ako klasifikácia, no v skutočnosti je jej význam veľmi nejasný. Podobne ako v prípade vymedzenia pojmu čistý vodík v príslušnom delegovanom akte musí Komisia vymedziť pojem *pripravenosť využívať vodík* s cieľom kombinovať investičnú bezpečnosť s jasnými cieľmi v oblasti klímy. Taxonómia by sa mala náležite zmeniť.

3.22 Poukazuje sa tým na dôležitosť zohľadniť vnútroštátne vzorce správania a vnútroštátne prístupy pri zvažovaní udržateľných energetických mixov. EHSV poznamenáva, že Komisia stručne spomína úlohu jadrovej energie vo svojom pláne REPowerEU, pričom si uvedomuje, že táto možnosť patrí do výlučnej právomoci členských štátov. EHSV sa zasadzuje za väčšie využívanie zdrojov dostupných v EÚ, najmä vrátane rýchleho a masívneho rozšírenia energií z obnoviteľných zdrojov tak, ako to navrhuje Komisia. Všestranné možnosti výroby energie prispievajú k bezpečnosti dodávok energie. Okrem veternej a slnečnej energie by sa preto mali využívať rôzne zdroje energie s nízkymi emisiami uhlíka, ktoré zapadajú do nového energetického systému založeného predovšetkým na kolísavých európskych zdrojoch energie.

3.23 V pilieri o inteligentných investíciách sa stanovujú správne priority. EHSV však opakuje, že pri správnom prístupe môže mať bezuhlíková, decentralizovaná a digitalizovaná štruktúra dodávok energie mimoriadne pozitívny vplyv na pracovné miesta a regionálne hospodárstva (pozri spis TEN/660). V súčasnej kríze potrebuje mať Európska únia všeobecný prístup v oblasti energetiky, ktorý kombinuje konkrétne témy súvisiace s energetikou a klímou s cieľmi politiky sociálnej a regionálnej súdržnosti. Tento aspekt sa vo veľkej miere prehliada v solárnej stratégii, ktorú Komisia predložila spolu s plánom REPowerEU.

3.24 Komisia správne poukazuje na to, že verejné investície môžu a musia podnieť súkromné peniaze. Plán REPowerEU však nepokrýva refinancovanie príslušných verejných finančných prostriedkov. Zrušenie dotácií na fosílné zdroje by bolo jedným z prístupov, ako to zorganizovať. Ďalšou možnosťou by bolo zdanenie neočakávaných ziskov, ktoré majú pôvod vo veľkej ropnej a plynovej kríze a prejavujú sa v enormných dodatočných ziskoch, najmä pre veľké ropné spoločnosti. EHSV navrhuje odčerpať tieto zisky prostredníctvom daní a poskytnúť finančnú kompenzáciu spotrebiteľom energie, napr. finančne slabším domácnostiam alebo energeticky náročným podnikom, a využiť ich na rozširovanie obnoviteľných zdrojov energie a potrebnej sieťovej infraštruktúry, o čom sa už v niektorých členských štátoch diskutuje alebo ktorá sa už zavádza. EHSV sa domnieva, že s cieľom neodrádzať energetické spoločnosti od investovania do nízkouhlíkových riešení by sa takéto zdaňovanie malo vymedziť veľmi citlivo. EHSV vyzýva Komisiu, aby bezodkladne navrhla príslušné opatrenia.

3.25 V súlade s pravdepodobnou užitočnosťou podpory riešení prispôbených miestnym podmienkam EHSV plne podporuje návrh Komisie využiť plány obnovy a odolnosti a Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti s cieľom pomôcť vykonávať plán REPowerEU.

3.26 Plán, ktorý si bude v každom prípade vyžadovať značné finančné prostriedky, bude veľmi ťažké financovať v súčasnom finančnom rámci. V tejto súvislosti EHSV zdôrazňuje, že je dôležité zaviesť tzv. zlaté pravidlo pre investície do sociálno-ekologického správania našej spoločnosti⁽⁹⁾.

4. Konkrétne pripomienky

4.1 Biometán môže zohrávať úlohu pri znižovaní alebo ukončení závislosti Európy od ruského plynu. Pokiaľ však ide o jeho výrobu, mali by sa modernizovať najmä existujúce bioplynové stanice, a to aj preto, aby nedošlo k ohrozeniu biologickej diverzity. Zariadenia na výrobu bioplynu sa v súčasnosti často používajú len na výrobu elektrickej energie v rozsahu základného zaťaženia, t. j. nepretržite. Výsledné teplo sa používa zriedkavo. Takéto koncepcie sú neefektívne. Získaný bioplyn by sa mal buď spracúvať a privádzať priamo do plynárenskej siete, alebo by sa mal používať aj na dodávku tepla vo forme miestnych zariadení kombinovanej výroby elektriny a tepla. Menšie zariadenia na skladovanie plynu by mohli pomôcť pri výrobe elektrickej energie, keď nie je dostatok vetra alebo slnka. Treba investovať do modernizácie existujúcich systémov. Aj keď sa v oznámení spomínajú príslušné stimuly, podrobnosti chýbajú a treba ich urýchlene doplniť.

4.2 Ako sa uvádza v bode 3.14, v krátkodobom a strednodobom horizonte bude musieť zohrávať úlohu skvapalnený zemný plyn. Plán REPowerEU predpokladá hodnotenia a plánovanie, dobrovoľné spoločné obstarávanie a lepšiu koordináciu. Medzitým sú však už jednotlivé členské štáty aktívne. Je potrebná európska solidarita a Komisia sa musí uistiť, že žiadny členský štát nekoná v rozpore so záujmami iného, ako sa uvádza v nariadení o bezpečnosti dodávok plynu (EÚ) 2017/1938.

4.3 V nariadení o bezpečnosti dodávok plynu sa takisto stanovuje komplexný európsky režim solidarity v prípade núdzovej situácie v oblasti plynu. Hoci nedávne *Nariadenie Rady o koordinovaných opatreniach na zníženie dopytu po plyne* a sprievodné oznámenie s názvom *Úspora plynu pre bezpečnú zimu* sú krokom správnym smerom k lepšej pripravenosti na krízy, EHSV by uprednostnil všeobecnejší krízový rámec vhodný na riešenie krízy takéhoto rozsahu v dôsledku vojny na Ukrajine.

⁽⁹⁾ Stanovisko EHSV: Ú. v. EÚ C 105, 4.3.2022, s. 11.

4.4 Výroba tepla z elektriny a tepelné čerpadlá aj v kontexte diaľkového vykurovania sa zdajú byť najslubnejším prístupom pri nahrádzaní zemného plynu v sektore vykurovania. Existuje však množstvo prekážok (od potrebných kvalifikovaných pracovníkov až po sociálne otázky, najmä v štvrtiach s vysokým podielom nájomníkov). V oznámení sa tieto body nezohľadňujú. Potrebný je podrobnejší a aj kritickejší pohľad so zapojením občianskej spoločnosti.

4.5 Prudký nárast cien energie navyše odhalil slabé stránky trhu s energiou. Samotná predsedníčka Komisie von der Leyen uviedla, že súčasný systém trhu s elektrinou už nefunguje a treba ho reformovať. Treba si položiť základné otázky o energetickej budúcnosti, ktorá zabezpečí cenovo dostupnú a spoľahlivú energiu šetrnú k životnému prostrediu a právo na energiu. Štruktúra a regulácia sa musia prispôbiť novej realite prevládajúcich energií z obnoviteľných zdrojov a vytvoríť potrebné podmienky pre jednotlivých účastníkov, ako aj posilniť primeranú ochranu spotrebiteľa. EHSV víta zámer Komisie preskúmať možnosti optimalizácie štruktúry trhu s elektrinou a rozhodne podporuje hodnotenia trhu, pri ktorých sa analyzuje správanie všetkých potenciálnych účastníkov na trhu s energiou a štruktúra tohto trhu. EHSV v každom prípade zdôrazňuje význam dôkladného posúdenia vplyvu pred predložením akýchkoľvek návrhov. Poukazuje na naliehavú potrebu riešiť otázky týkajúce sa vysokých cien elektrickej energie, ako aj vzájomnej závislosti cien elektrickej energie a plynu, čo má negatívny vplyv na hospodárstva členských štátov.

4.6 EHSV navyše poukazuje na to, že je čoraz potrebnšie systematické predpovedanie rastúcej potreby energie podľa oblasti a druhu energie, pri zohľadnení transformácie druhov energie, ako aj koncepčné plánovanie štruktúry budúceho energetickeho systému s cieľom zabezpečiť, aby boli investície správne umiestnené a zaručila sa bezpečnosť dodávok. Komisia by mala vypracovať zodpovedajúci prehľad a rozsiahlo o ňom informovať, pretože spoločnosť často dostatočne nerozumie, do akej miery je Európa schopná zásobovať sa energiou.

V Bruseli 21. septembra 2022

Predsedníčka
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Christa SCHWENG
